

Національна академія наук України
Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника
Науково-дослідний центр періодики

**УКРАЇНСЬКІ ПЕРІОДИЧНІ
ВИДАННЯ ДЛЯ ЖІНОК
В ГАЛИЧИНІ
(1853 — 1939 рр.)**

Анотований каталог

Львів
Науково-видавниче підприємство
«МЕТА»
1996

Друкується за постановою вченої ради
Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника
Національної академії наук України

Анотований каталог відображає розвиток періодичних видань для жінок у Галичині за 1853—1939рр., подає інформацію про журналістів, письменників, громадських діячів, які стояли біля витоків української преси.

Для істориків, журналістів, філологів, мистецтвознавців, бібліотечних працівників та всіх, хто цікавиться історією громадсько-політичного і культурно-мистецького життя Галичини.

Укладач *В. А. Передирій*

Відп. редактор канд. іст. наук *М. М. Романюк*

Рецензенти:

д-р філол. наук *М. Ф. Нечиталюк*,
Л. Я. Кужель

Видано на кошти
Міжнародного фонду "Відродження"

ISBN 5-7702-0971-0

© Львівська наукова бібліотека
ім. В. Стефаника НАН України, 1996

Від укладача

Українська галицька періодика для жінок, яка зберігається у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, є, очевидно, сьогодні найповнішою колекцією цих видань. Вона об'єднує, в основному, видання одного історичного періоду — 20-30-х рр. ХХ ст., які ще донедавна зберігалися у спецфондах і були закриті для широкого ознайомлення. Повернені читачеві видання є свідченням духовної незламності нашого народу і містять багатий джерельний матеріал для дослідження української історії та культури. Розкриттю цієї частини фондів бібліотеки покликаний сприяти анотований каталог.

Періодика для жінок виникла в процесі спеціалізації преси (Животко А.— 1990.— С. 195). Виділення “жіночої преси” в окрему групу відбувалося шляхом публікації відповідних тематичних сторінок у громадсько-політичних газетах та створення нових спеціально призначених для жінок видань. Нові періодичні видання часто були недовготривалими, а тематичні сторінки для жінок друкувалися нерегулярно, відзначалися недбалим редагуванням, одноманітним змістом і тому губилися в масі іншої інформації, не затримуючи уваги читача. Як повноцінна група преси періодика для жінок сформувалася у середині 20-х років, коли були створені видання, які своєю програмою привернули увагу широкого кола читачів. Безперервний вихід випусків здійснювався на кошти і стараннями свідомої української інтелігенції Галичини та закордону. У ті роки помітно зріс професійний рівень видань, відбулася диференціація жіночої періодики з огляду на конкретну читацьку аудиторію, що сприяло популяризації і розповсюдженню видань.

На розвиток періодики для жінок мали вплив складні політичні умови, в яких функціонувала галицька преса, її еволюція пов'язана з боротьбою жінки за свої громадсько-політичні права та процесом самовизначення нації.

Перші спроби видання періодики для жінок припадають на період становлення західноукраїнської преси (В. Грінченко, В. Ігнатієнко). Редаговані О. Шеховичем тижневик “Лада” (1853) і двотижневик “Русалка” (1868—1870) друкувалися язи́чієм, пропагували ідеї “общерусскости” і нагадували інші недовготривалі видання москвофільського напрямку, що виходили у той час (Жи-

вотко А.— 1990.— С. 29-35). Незважаючи на недоліки видання (Лукань. Виставка.— С. 2), тижневики привернули увагу громадськості до проблем повсякденного життя жінки та задоволення її духовних потреб.

Основи під фундамент розвитку періодики для жінок були закладені Н. Кобринською випуском альманаху “Перший вінок” (1887) та збірників “Жіночої долі” (1893, 1895, 1896). Ці видання окреслили коло проблем, пов’язаних з емансипацією жінки, підготували до їх сприйняття читачів, а, головне, продемонстрували громадськості високий рівень перших збірок жіночої творчості, зібраних, відредагованих і виданих жінками. Плани Н. Кобринської видавати “журнал, редагований самими жінками, який мав обговорювати головні жіночі питання” (Возняк М.— С. 8), були реалізовані її послідовницями протягом наступного п’ятдесятиріччя. Сторінки видань для жінок відтворюють високу духовність та патріотичну переконаність жінок-редакторів, письменниць, дописувачів, які самовіддано працювали на терені збереження української культури і розвитку національної свідомості. Коло обговорюваних у періодиці питань розширювалося відповідно до того, як у Галичині розвивався і охоплював все нові ділянки політичного, культурного та економічного життя нації громадський жіночий рух.

Завдання перших жіночих об’єднань, як записано в їх статутах (Українські жіночі товариства в Галичині // Календар для женщин на рік звичайний, 1907.— Львів, 1908.— С. 60-64), були спрямовані на підвищення культурного розвитку і духовне збагачення жінки. Це відповідно визначило зміст перших жіночих періодичних видань “Мета” (1908) та “Жіноче діло” (1912), які орієнтували читачів на європейський рівень освіти та культури. “Наша мета” (1919—1920) виходила в роки творення й втрати Україною своєї державності — на її сторінках відбилися пошуки громадськістю нових шляхів розвитку суспільства.

Інтенсивний розвиток періодики для жінок припадає на 20—30-ті роки, коли українська інтелігенція усвідомила загрозу асиміляції і національна преса включилася в справу пробудження національної свідомості широких мас. В умовах пріоритетності польської культури в Галичині почав виходити журнал для інтелігенції “Нова хата” (1925—1939), який активно пропагував українське народне мистецтво, знайомив з діяльністю українських митців. О. Кисілевською у Коломиї було організовано видання часопису “Жіноча доля” (1925—1939), альманахів цього часопису (1926—1930, 1936), двотижневика для сільських господинь “Жіноча воля” (1932—1939), місячника “Світ молоді” (1932—1939). Коло-

мийські часописи були першими виданнями, розрахованими на широкий загаль жіноцтва.

Окрему групу становлять видання громадської жіночої організації “Союз українок”. Першим з них став “Жіночий вістник”, який друкувався на сторінках “Громадського вістника” та “Діла” в 1922 р. Видання проіснувало недовго, а жіноче товариство потім ще понад десять років не мало власного органу преси і пропагувало свою діяльність на сторінках незалежних видань “Жіноча доля” і “Нова хата”. У 30-ті роки “Союз українок” відверто став на позиції підтримки національної ідеї, що було записано в резолюціях Українського Жіночого Конгресу (1934), і перед організацією посталала гостра необхідність у друкованому органі. Пропагування нових завдань жіночого руху взяли на себе двотижневик для інтелігенції “Жінка” (1935–1939), часопис для широкого кола жіноцтва “Українка” (1938–1939). Посилення цензури, переслідування польською владою “Союзу українок” призвели до тимчасового закриття часописів “Жінка” і “Українка”, замість яких виходили “Громадянка” та “Світ українки” (1938). В “Енциклопедії українознавства” (Ч. 2.— С. 455) двотижневик “Громадянка” визначається як орган політичної жіночої організації “Дружина Княгині Ольги”, однак така приналежність не була підтверджена на сторінках видання.

Часопис “Жіночий голос” (1931—1939) був органом Союзу українських працюючих жінок “Жіноча громада” і призначався для селянок і робітниць, які підтримували програму української соціал-радикальної партії.

В умовах окупаційного режиму періодика для жіноцтва розділила нелегку участь переслідуваної польським урядом української національної преси. Як і в інших періодичних виданнях, на її сторінках біліють плями вилучених матеріалів, окремі числа були конфісковані й знищені. У 1938 р. декретом президента Речі Посполитої було зобов’язано редакторів українських періодичних видань у кожному числі подавати польською мовою назву видання, прізвище видавця, адресу друкарні (Пресовий декрет // Громадянка.— 1938 — Ч. 5.— С. 1). Періодичні видання для жінок, так само як інші українські часописи, змушені були виконувати це розпорядження уряду.

Періодику для жінок складали часописи популярного характеру, що ставили перед собою культурно-просвітницькі та організаційні цілі. Як видання, призначені для однієї групи читачів-жінок, вони були близькі за структурою, подібні у веденні аналогічних розділів, відділів, рубрик. Подібний зміст мала польська

періодика для жінок, що в ті роки користувалася популярністю в Галичині (Paczkowski A.— С. 355).

Для матеріалів жіночої періодики характерною була тематична спільність. Так, часописи відстоювали збереження національної культури та української мови, підтверджуючи правомірність їх існування фактом власної наявності. Публікації торкалися тих ділянок народного життя, в яких жінки відігравали вагомую роль, закликали жінок переходити від споглядальності, узвичаєної віками політичної безправності та інфантильності до активної громадської діяльності — а через неї до духовного відродження українського народу і розбудови національної економіки.

Спільним для цих видань було те, що вони розвивалися ініціативою і творчими силами самих жінок. Жінки були видавцями і редакторами; навколо видань, що виходили в 20—30-ті роки, склалося коло постійних авторів, серед яких чисельно переважали жінки. Очевидно, зважаючи на це, поруч із терміном “періодика для жінок” вживався і “жіноча преса”, який наводиться в енциклопедіях та сучасних спеціальних виданнях (Григораш Д.— С. 77).

Видання для жінок належать до одного журнального типу: тижневики, двотижневики, місячники. Періодичність деяких з них змінювалася.

Отже, об'єднана територіальними, історико-періодичними, змістово-тематичними рамками жіноча періодика становить групу типологічно споріднених видань, що дало підстави розглядати її як єдність у системі західноукраїнської преси.

Двадцять дві описані у каталозі назви складають українську галицьку періодику для жінок, відомості про яку є в енциклопедичних виданнях та працях зарубіжних вчених (А. Животка, Є. Місіла, М. Богачевської-Хом'як) і яку вдалося виявити при перегляді фондів. У ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України збереглися повні комплекти усіх цих періодичних видань. Підшивки річників деяких часописів (“Жінка”, “Українка”) містять примірники перших випусків і перевидані після конфіскації матеріалів числа, що дає можливість простежити характер цензурних вилучень. Крім часописів для жінок, у каталог включено місячник для дівчат “Світ молоді”, що перші два роки видавався як додаток до “Жіночої долі”, шість альманахів “Жіночої долі”, які за змістом і спрямованістю є продовженням часопису і об'єднані в каталозі в одну групу видань із збереженням хронології випусків (1926—1930, 1936).

Назви видань у каталозі розміщені в хронологічній послідовності. Опис подається за схемою повного бібліографічного опису періодичних видань, розробленого Науково-дослідним центром

періодики ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України. Відомості зареєстровані в такому порядку: назва, підзаголовок, періодичність, дата першого числа; редактори, місце та роки видання, видавництво, адреси друкарні та редакції. Кількісні відомості включають перелік номерів, формат, обсяг, передплату, інформацію про наявність видань у фондах ЛНБ.

У відомостях про періодику для жінок, яка друкувалася на сторінках інших видань, подано почислову нумерацію обох періодичних видань (“Жіночий вісник” — “Громадський голос”, “Діло”; “Жіночий голос” — “Громадський голос”).

Примітки містять пояснення до виявлених пропусків (вилучення і конфіскації), коментарі редакції (повторний випуск, присвята), повідомлення про наявність видань у фондах Наукової бібліотеки Львівського державного університету ім. І. Франка (НБ ЛДУ) та бібліотеки Центрального державного історичного архіву України м. Львова (ЦДІА).

Анотації складено на основі безпосереднього вивчення періодичних видань, використано також публікації з історії української журналістики, літературознавства, мистецтва, листування, архівні матеріали. Включено відомості про історію видань, характеризується їх структура і зміст, називаються проблемні публікації та прізвища найактивніших авторів.

Бібліографія, вміщена після анотації, не включає всього, що надруковано про видання, а відбиває тільки ті джерела, які були використані для складання опису.

У розділі “Вибрані публікації” в хронологічному порядку згруповано найхарактерніші за змістом і формою тексти, авторами яких були письменники, провідні журналістки та відомі громадські діячки 20—30-х рр. Тексти подаються переважно у повному обсязі або із незначними скороченнями [...], деякі представлені уривками. У передрукованих матеріалах збережено первинну правописну форму, до написаної “язичієм” кореспонденції з часопису “Лада” додається переклад на сучасну українську мову.

Використані у покажчику ілюстрації зіскановані з обкладинок періодичних видань для жінок.

Каталог має науково-довідковий апарат: довідник, іменний покажчик, алфавітний список періодичних видань, перелік матеріалів розділу “Вибрані публікації”, список основних скорочень. У довіднику імен подано біографічні відомості про маловідомих письменників, журналістів, митців, громадських діячів, які брали участь у виданні жіночих часописів. Оскільки значна частина названих осіб у роки Другої світової війни виїхала за кордон, а архівні матеріали того періоду збереглися частково, то окремі

біографічні довідки не є повними, а базуються на літературних джерелах, які подаються після довідок. Це, переважно, матеріали американського та канадського часописів для жінок "Наше життя=Our life" та "Жіночий світ=Woman's world", на сторінках яких у роки радянського режиму в Україні публікувалися розвідки про галицькі видання та їх авторів. Ширші відомості про життя та творчість видавців і журналістів, що працювали у галицькій жіночій періодиці, будуть включені до енциклопедичного словника "Українська журналістика в іменах", матеріали до якого видає Науково-дослідний центр періодики.

В алфавітному списку періодичних видань для жінок зазначено сторінку, з якої починається опис; перелік вибраних публікацій містить інформацію про першоджерела. Наприкінці допоміжної частини подається список використаної літератури, яка була позначена а анатованому каталозі відповідними скороченнями.

Каталог українських галицьких періодичних видань для жінок розрахований на істориків, журналістів, філологів, мистецтвознавців, бібліотечних працівників та всіх, хто цікавиться історією громадсько-політичного і культурно-мистецького життя Галичини.

Зміст

Від укладача	3
Анотований каталог	9
Вибрані публікації	65
Довідник	134
Іменний покажчик	178
Алфавітний список періодичних видань для жінок	185
Перелік вибраних публікацій	187
Список скорочень використаної літератури	189